

YAZINSAL METİNLERDE "İÇERİĞİN TÖZÜ"

Kaan TANYERİ*

ÖZ

Bir gösterge ve/veya göstergeler bütünü olan yazınsal metinlerin anlam merkezi içeriğin tözüdür. Kültürün hemen her unsuruyla oluşturulan bu töz, yazınsal metinlerin anlamını taşır. Bu metinleri anlamlamak isteyen araştırmacılar, anlambilim ve göstergebilim gibi yöntemlerle içeriğin tözüne ulaşmaya çalışırlar. Çözümleme odağındaki bu arayışların yanı sıra yazınsal metinlerin üretim sürecinde içeriğin tözünde ortaya koyduğu yapı da oldukça önemlidir. Yazınsal metinlerin üretimini başlatan yapı içeriğin tözüdür. Araştırmalarımıza göre içeriğin tözüne ilişkin bir yapı ortaya koyan çalışmaların çok az sayıda olduğu, alanyazının bu anlamda yeni çalışmalara gereksinim duyduğu gözlemlenmektedir. Çalışma kapsamında alanyazındaki gereksinim göz önüne alınmış, yazınsal metinlerin anlam evrenini temsil eden içeriğin tözüne yapısal bir anlayışla yaklaşmış ve bu yapının görsel olarak ortaya konması amaçlanmıştır. Bu yapıyı yani içeriğin tözünü oluşturan kurucu öge anlambirimciktir. Çalışmada anlambirimciler, anlambirimcilerin ürettiği izlek, anlambirimcik demeti, yerdeşlik, anlambirimcik molekülü (yerdeşlik demeti) gibi içeriğin tözüne ilişkin kavramların kavramsal ve bağıntısal yönleri ele alınmış, bu terimler önerilen çizgede ilgili yerlerine konumlandırılmıştır. İçeriğin tözü gibi soyut ve derin yapıda bulunan bir alanı sınırlamak, yapısını tam olarak çıkarmak ne denli zor olsa da üretilen çizgeyle bir girişimde bulunulmuş, yapılacak yeni çalışmalar için bir örnek oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İçeriğin Tözü, Anlambirimcik, İzlek, Yerdeşlik.

THE "SUBSTANCE OF CONTENT" IN LITERARY TEXTS

ABSTRACT

The meaning center of literary texts, which is a sign and/or a set of signs, is the substance of the content. This substance, which is created with almost every element of culture, carries the meaning of literary texts. Researchers who want to make sense of these texts try to reach the substance of the content with methods such as semantics and semiotics. In addition to these researches in the focus of analysis, the structure presented by substance of content in the production process of literary texts is also very important. The structure that initiates the production of literary texts is the substance of the content. According to our surveys, it is observed that there are very few studies that reveal a structure related to the substance of the content, and the literature needs new studies in this sense. Within the scope of the study, the necessity in the literature was taken into account. The substance of the content, which represents the semantic universe of literary texts, was approached with a structuralist approach and it was aimed to reveal this structure visually. The constituent element that creates this structure, that is, the substance of the content, is the seme. In the study, the conceptual and relational aspects of the concepts related to the substance of the content such as semes, the theme produced by semes, sememe, isotopy, semic molecule (isotopic bundle) are discussed. These terms are located in their respective places in the proposed diagram. Although it is difficult to limit the most abstract and deep structure such as the substance of the content and to extract its structure completely, an attempt has been made with the produced graph. An example has been represented for new studies to be done.

Keywords: Substance of Content, Seme, Theme, Isotopy.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 18.04.2022; Yayına Kabul Tarihi: 15.05.2022

* Dr., MEB; ORCID: 0000-0002-3549-5424, E-posta: katanyeri91@gmail.com

Giriş

Antik Yunan'dan bu yana kullanımda olan gösterge (İng. *sign*) teriminin anlamı ve kullanım amacı zaman içinde değişiklik gösterse de göstergenin yapısı üzerinde çok fazla bir değişiklik olmaz. Bu yapıya ilişkin ilk bilimsel yaklaşımlar, Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure tarafından geliştirilir. Peirce¹, daha çok ayrıntılı bir gösterge sınıflandırmasıyla² ilgilenir. Ayrıca göstergeyi yorumlayıcı-gönderge-biçim³ olarak üçlü bir bağıntıyla yapılandırır. Saussure (1998) ise gösterge anlayışını gösteren ve gösterilen olarak ikili bir yapıyla oluşturur ve göstergeyi sistem (dizge, yapı) içinde ele alır.

Günümüzde de bir şekilde geçerliliğini sürdüren bu gösterge yaklaşımlarına yeni öneriler getiren kuramcılardan söz edilebilir. Bunlardan biri Louis Hjelmslev'dir. Hjelmslev (1969), Saussure'ün gösterge anlayışını temel alarak yeni bir gösterge yapısı ortaya atar. Bu yapı, iki düzlem ve dört bölümden oluşur. Ayrıca Saussure'ün terimlerini yeniden adlandırır. Hjelmslev'in görüşüne göre gösterge, anlatım (İng. *expression*) ve içerik (İng. *content*) düzlemlerine sahiptir. Anlatım düzlemi gösterene, içerik düzlemi gösterilene denk tutulabilir. Hjelmslev, bu düzlemleri biçim (İng. *form*) ve töz (İng. *substance*) terimleriyle kendi içlerinde bölümler. Sonuç olarak anlatımın biçimi, anlatımın tözü, içeriğin biçimi ve içeriğin tözü katmanları ortaya çıkar.

Yazınsal metinler, gösteren yani anlatım ve gösterilen yani içerik bileşkesiyle oluşur. Yazınsal kuram ve yöntemler, inceleme nesnesi olan metinlere bu düzlem (içerik ve anlatım) ve bölümlerden (töz ve biçim) biri ya da ikisini amaçlayarak yaklaşabilir. Anlambilim ve göstergebilim, metin çözümlemesinde sıklıkla kullanılan yöntemlerdendir. Ancak metne yaklaşım amaçları birbirinden görece farklıdır. Anlambilim içeriğin tözüne (Eziler Kıran, 2014, s. 721), göstergebilim ise içeriğin biçimine odaklanmaktadır. İçeriğin tözü, yazınsal metinleri oluşturan bilişsel ve duyuşsal kavramlar bütünüdür. Bu düzeyde içeriğin tözünden, kısaca, metnin anlam evreni ya da Aksan'ın (2011, s. 34-35) ifadesiyle metnin anlam çerçevesi, temel ve yan izlekleri anlaşılır.

Her metin, belli duygu ve düşünceler üzerine kurgulanır. Bu duygu ve düşünceler, yazar/şairin üretim sürecinin başlangıcında zihninde doğar. Buna Hjelmslev'in (1969) ifadesi takip edilerek "biçimlenmemiş düşünce yığını" denebilir. Her türlü biçimden arınmış bu öz içeriğin tözüdür. İçeriğin tözü, kültürün her unsurundan beslenerek oluşur. Bu nedenle içeriğin tözü, anlambilim odağında çeşitli disiplinlerin iş birliğiyle çözümlenebilir. İçeriğin biçimi ise töze bağlı öğelerin yazınsal metinlerin üretilişi sürecinde çeşitli sözdizimsel bağıntılara sokulması, bu tözsel öğelerle bir yapı oluşturulmasıdır. Buna göre içeriğin tözü, öncelikle çeşitli anlamsal ilişkilere (karşıtlık, çelişiklik, içermeye) girer ve ardından eyleyen, anlatı izlencesi, kişi, süre, uzam gibi kavramlarla kuşatılarak içeriğin biçimine dönüşür. İçeriğin biçimini ele alan göstergebilimsel çözümlemede sıklıkla Paris Göstergebilim Okulu'nun "klasik varyant"⁴ olarak nitelediğimiz görüşleri izlenerek "anlamın nasıl oluştuğu" sorusunun yanıtı aranır.

Hjelmslev'in önerdiği dörtlü gösterge yapısı, Peirce'ün üçlü ve Saussure'ün ikili yapısına oranla daha ayrıntılıdır. Ancak Hjelmslev'in ayrıntılı önerisinin daha da ötesine geçilebilir, bu yapının derinlerine inilebilir. Bu yaklaşıma "indirgemecilik" (İng. *reductionism*) adı verilmektedir. İndirgemecilik, her ne kadar Greimas ve Courtés'in (1982, s. 258) de vurguladığı gibi anlam bakımından belli kayıplara yol açsa da bilimsel zeminde

¹ Peirce'ün gösterge kuramıyla ilgili daha fazla bilgi için bk. Nöth, 1990, s. 39-47.

² Bu konuda daha fazla bilgi için bk. Weiss vd. 1945.

³ Peirce'ün bu terimlerinin Türkçeye aktarılmasında farklılıklar vardır. Bu çalışmada Fatma Erkman Akerson'un (2016, s. 104) önerisi kabul edilmiştir. Bu nedenle *interpretant* için yorumlayıcı, *object* için gönderge ve *representamen* için biçim karşılığı metinde sunulmuştur.

⁴ Göstergebilimin klasik ve anlambilimsel varyantı için bk. Tanyeri, 2022.

daha ayrıntılı bir yapı ortaya koymak amaçlandığında bu kayıp göze alınmalıdır. Ayrıca yapısalcılığın ve yapısalci ekoldeki kuramların özü itibarıyla indirgemeci⁵ olduğu söylenebilir. Bu anlayışla içeriğin tözünün, yazınsal metinlerde “kavram” ve “yapı” bakımından ele alındığı bu çalışmada Hjelmslev’in “içeriğin tözü” olarak adlandırdığı bölümün; hangi öğeleri kapsadığı/kapsayabileceği, kendi yapısını nasıl kurduğu ve hangi bağıntılardan oluştuğu sorgulanmış, ulaşılan sonuçlar alanın terimleriyle karşılanmıştır. Böylece yukarıda adı anılan kuramcıların göstergenin yapısına ilişkin önerilerinin ötesine geçilmiş, içeriğin tözüyle ilgili olarak görece yeni kabul edilecek bir çizge sunulmuştur.

Çalışmanın amacı, yazınsal metinlerde içeriğin tözüne ilişkin yapısal bir çizge ve ilgili terimlerin kavramsal incelemesini sunarak anlambilim ve göstergebilim çalışmalarına katkıda bulunmaktır. Bu konuya yakın çalışmalar, Türkçe alanyazından daha çok Fransızca ve İngilizce alanyazınlarında vardır. Bu alanyazınlardaki öncü isimler, François Rastier ve Rastier’in görüşlerini izleyen Louis Hébert’tir. Çalışma, Rastier (1997) ve Hébert’in (2020, s. 142-168) içeriğin tözünü de ilgilendiren anlambilim çalışmalarını yakından izlemektedir. Ancak odağını “gösterilen” ile değil, “içeriğin tözü” ile sınırlaması, görece farklı terimler ve yapısal anlayışlarla konuya yaklaşımı ve dilbilimden/sözcükbilimden daha çok metinsel düzeyde kavramları ele almasıyla onlardan farklılaşmaktadır. Anlambilim ve göstergebilimle ilgili Türkçe alanyazında da bazı çalışmalar vardır. Ancak göstergenin “içeriğin tözü” bakımından kavramsal ve bağıntısal yapısını ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu saptamalardan devinimle çalışmanın alanyazında özgün bir yer edineceği umulmaktadır.

İçeriğin Tözüne Bakış

İçeriğin tözü, ele alınan gösterge türüyle bağıntılı olarak farklı betimsel yapılar sunar. Bu töz; bir sözcük, bir metin ya da bir görsel gösterge üzerinden incelenebilir. Çalışmanın odak noktası olan yazınsal metinlerde içeriğin tözünü duygu ve düşünceler oluşturur. Göstergebilimsel sınıflandırmada en soyut ve en derin düzeyde yer alan içeriğin tözü, yazınsal üretimlerin başlangıç noktasıdır. Bu noktanın aynı zamanda yazınsal metin çözümlerinin de ulaşabileceği en son noktadır.

İçeriğin tözü, yazar/şair tarafından oluşturulur. Ancak yazar/şairin bu tözü üretebilmesi için çevresinden kültürel olarak beslenmesi gerekir. Toplumun dili, kültürü, düşüncesi, anlayışı vb. yönleri metin üretimi için bir töz niteliğindedir. Denebilir ki insan zihni eğer bir “tabula rasa” ise insanın dış dünyadan aldığı her şey, onun için potansiyel bir tözdür. Yazar/şair, bu töz yığınıyla metinsel üretime başlarken işleyeceği izleğe (İng. *theme*) karar verir. İzlek, içeriğin tözünün en kapsayıcı ögesidir. İzlek, üretimin en başından var olur ancak çözümsel yoldan ona ulaşmak için çözümlenmenin sonucunu beklemek gerekir. İzlekler, yazınsal bir metnin içerik bakımından egemen ögesidir. O; tüm yapıya, betilere, sözcüklere, anlatı izlencelerine vb. öğelere gizil bir biçimde kodlanır. Bu kodlama, anlambirimcikler (İng. *seme*) aracılığıyla gerçekleşir. İzleklerin taşıyıcısı ve kodlayıcısı durumundaki anlambirimcikler, yazınsal metinlere, sözcükler ve bağlam aracılığıyla katılır. Böylece içeriğin tözü, anlatımın biçimiyle somutlaşmış olur.

Yazınsal metinlerde işlenecek izleğe karar vermek, kavramlar bütünü olan içeriğin tözünde dizisel eksende yapılan ve tümüyle anlamsal olan bir seçme işlemine dayanır. Sözelimi Orhan Veli Kanık, “Tren Sesi” (2006, s. 75) şiirinde bir izlek olarak ‘yalnızlık’¹⁶ işlemiştir. ‘Yalnızlık’, şair tarafından seçilmiş bir izlektir. Dolayısıyla bu şiirin temelinde ‘yalnızlık’ izleği vardır. Bu izlek, anlambirimcikler tarafından şiirin geneline kodlanmıştır:

Garîbim;

⁵ Yapısalcılığın indirgemeciliği nasıl uyguladığının küçük bir örneği olarak bk. Eagleton, 2004, s. 107.

⁶ Gösterilenler, tek tırnak işareti (‘ ’) arasında gösterilmiştir.

Ne bir güzel var avutacak gönlümü,

Bu şehirde,

Ne de bir tanıdık çevre;

Bir tren sesi duymaya göreyim,

İki gözüm,

İki çeşme.

Bu şiirde 'yalnızlık', bir sözcük olarak şiirde yer almamasına karşın bir yazınsal üretimin temel izleği olabilmektedir. Ayrıca bir yan izlek olarak 'hüzün'den de söz edilebilir. Bunun nasıl mümkün olduğu sorusunun yanıtını anlambirimcikler ve kodlama türleri verir. Yazınsal metinlerin ve bu metinler kapsamındaki sözcüklerin gösterilen yönünü yani içeriğinin tözünü özünde anlambirimcikler oluşturur. Anlambirimcikler, bir sözcüğün anlamlama (İng. *signification*) sürecinde tespit edilen bileşenlerdir. Anlambirimcikler, Günay'ın (2020, s. 33) da belirttiği üzere sözcükbilime ait bir yaklaşımdır. Ancak nasıl ki sözcükler, bir metin içinde belli bir bağlama dâhil olabiliyorsa doğal olarak anlambirimcikler de aynı yolla metinsel yapıda bazı işlevler üstlenebilir. Bu işlev; anlamı üretme sürecinde kodlamayla, anlamı çözümlenme aşamasında ise anlamlama ve kod çözmeyle ilişkilidir. Yazınsal metinlerin iki yörüngesi (İng. *trajectory*) vardır: metni üreten üretici yörünge, metni çözümleyen çözümleyici yörünge. İçeriğin tözü, üretici yörüngenin başlangıç noktasında yer alırken çözümleyici yörüngenin varış noktasında yer almaktadır:

Yörünge	Başlangıç Noktası	Varış Noktası
Üretici Yörünge	İçeriğin Tözü	Anlatımın Biçimi
Çözümleyici Yörünge	Anlatımın Biçimi	İçeriğin Tözü

Tablo 1: Üretici ve Çözümleyici Yörünge

İçeriğin tözünün sınıflandırılması amaçlandığından, burada öncelikle "üretici yörünge" esas alınmaktadır. Bu sınırlılık dikkate alınarak içeriğin tözünün anlambirimcikler doğrultusundaki yapılanması, homojen bir biçimde ortaya konabilir. Üretici yörünge bakımından anlambirimcikler; sözcüklerin bünyesinde barınan, bu yolla anlamları üreten, sözcükten daha küçük durumdaki gizil ve temel öğelerdir. Greimas ve Courtés'in (1982, s. 278-279) terimcesi izlenerek temelde iki tür anlambirimcikten söz edilebilir: çekirdek anlambirimcikler (İng. *nuclear seme* veya *kernel seme*) ve bağlamsal anlambirimcikler (İng. *contextual seme*). Rastier (2012) ve Hébert (2020) çekirdek anlambirimciklere ayrılmaz anlambirimcik (İng. *inherent seme*), bağlamsal anlambirimciklere ilgili anlambirimcik (İng. *afferent seme*) adını vermektedir.

Çekirdek ya da ayrılmaz anlambirimcikler, sözcüğün temel anlamıyla bağıntılı anlamlardır. Günlük konuşmaların çoğu, temel anlamdaki sözcükler ve buna bağlı olarak çekirdek anlambirimciklerle gerçekleşir. Bağlamsal ya da ilgili anlambirimcikler ise sözcüğün yan anlamlarına (temel anlamın dışındaki anlamları) gönderimde bulunur. Yazınsal metinler, sıklıkla sözcüklerin yan anlamlarını ve dolayısıyla bağlamsal anlambirimciklerini kullanır. Yazınsal metinlerin anlam kapalılığı, bağlamsal anlambirimciklerin metindeki yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Bu yoğunluğun şiddetine göre metnin anlam kapalılığı doğru orantılı olarak değişecektir. Sözgelimi, poetikası gereği çekirdek anlambirimcikleri daha çok kullanan Orhan Veli Kanık'ın şiirlerini anlamlamak görece zor değildir. Şair, işlediği izleğe doğrudan ulaşılmasını

sağlayacak yörungeyi sıkça kullandığı çekirdek anlambirimcikler ve seyrek bir şekilde kullandığı bağlamsal anlambirimciklerle sunmaktadır. Ancak aynı poetik anlayışı izlemeyen Ece Ayhan'ın (2012) şiirlerinde anlatım düzlemindeki kapalılıklara ek olarak bağlamsal anlambirimciklerin yoğunluğu, anlamın kapalılığını fazlasıyla artırmaktadır.

Bir başlangıç ilkesi olarak belirtilmelidir ki yazınsal metinler, doğası gereği, sözcüklerin ikincil anlamlarına daha sık atıfta bulunur. Çünkü her ne kadar bu görüş karşı tezini doğuracak olsa da, yazınsallık denen olgu bağlamsal/yananlamsal gönderimlerle oluşur. Aksan (2013, s. 30), sanatçının günlük dilin sözcükleriyle yepyeni çağrışımlar ürettiğini söyleyerek benzer bir anlayışı dile getirir. Uzdu Yıldız (2021, s. 9-10), “Yazınsallık nedir?” sorusunun yanıtını ararken yananlamların önemine değinir. Bu da bağlamsal anlambirimciklerin değerini ortaya koyar. Derecesi az ya da çok, seyrek ya da yoğun olsa da yazınsal metinler; bir şekilde bağlamsal anlambirimcikleri koşullar. Bunun en yalın örneklerinden biri Orhan Veli Kanık'ın “Tren Sesi” şiirindeki ‘yalnızlık’ ve ‘hüzün’ izleklerinin, anlambirimcikler aracılığıyla edimleşmesinde (gerçekleşmek) görülür. ‘Yalnızlık’ izleği, sözcüklerin ve söz gruplarının çekirdek anlambirimcikleriyle sunulur: “garîbim”, “ne bir güzel var”, “ne bir tanıdık çehre”. Burada sıralanan sözcüklerin temel anlamlarının /yalnızlık/ anlambirimciğiyle ilişkili olduğu çok açıktır. ‘Hüzün’ izleği ise “iki gözüm, iki çeşme” söz grubuyla daha fazla belirlemektedir. Buradaysa bağlamsal anlambirimciklerin işlev kazandığı görülür. Çünkü “çeşme” sözcüğünün çekirdek anlambirimcikleri arasında /hüzün/ yoktur. Benzetme yoluyla gözyaşına gönderimde bulunulmuş, böylece “çeşme” göstergesi, /hüzün/ bağlamsal anlambirimciğiyle kuşatılmıştır. Bu da şiirin anlamına yansımış ve ‘yalnızlık’ izleğine ek olarak ‘hüzün’ izleğini üretmiştir. Anlaşılabilirliği yüksek bir şiirde dahi bağlamsal anlambirimciklerin ve kodlamaların, yazınsal metinlerde ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anlambirimcikler ve kodlamalar arasında çok sıkı bir bağ vardır. Çünkü kodlama türleri, anlambirimciklerle yakından ilişkilidir. Ducrot ve Todorov (1972, s. 325) üç tip kodlamadan söz eder: dilsel kodlama, kültürel kodlama ve bireysel kodlama. Dilsel kodlama, bir şeyin sözlükteki tanımıdır. Bu tanım, daha çok çekirdek anlamlara gönderimde bulunur ve Filizok'un (2001, s. 103) vurguladığı üzere, en güçlü kodlama türüdür. Sözelimi Türkçe Sözlük'te “beyaz”ın tanımlarından biri ‘siyah karşıtı’dır (2011, s. 320). Sözü edilen ikinci kodlama kültürel kodlamadır. Kültürel kodlama o şeyin kültüre göre kodlanmasıdır. Orhan Veli Kanık'ın şiirindeki gibi, “iki gözüm iki çeşme” deyimindeki göz ve çeşme arasında ‘hüzün’ gösterileni bağlamında kurulan ilişki, bir toplumsal/kültürel kodlama biçimidir. Başka bir örnek olarak “beyaz” renginin Türk kültüründeki anlamının ‘saflık’ ve ‘masumiyet’ olmasından söz edilebilir. Kısaca atasözleri, deyimler, gelenek ve görenekler kültürel kodlamalardan oluşmaktadır, denebilir. Bireysel kodlama, en zayıf kodlama türü (Filizok, 2001, s. 103) olmasına karşın anlam üretimini özellikle kapalılık yönünden etkileyen etkili bir kodlamadır. Bir klişe olarak sorulan “Şair, burada ne demek istiyor?” sorusu, özünde bireysel kodun çözümlenmesini talep eden bir sorudur ve bu sorunun yanıtlanması kolay değildir. Bireysel kodlamalarda sözcükler, bağlamsal anlambirimciklerle kuşatılır. Burada yazar/şairin yaratıcı karakteri öne çıkar ve bu yaratıcılığın sunduğu perspektifte birbirine özünde ait olmayan sözcük (gösteren) ve kavramlar (gösterilen) arasında ilişkiler kurulur, farklı ve özgün gönderimlerde bulunulur. Sözelimi Cemal Süreya'nın “Gül” şiirindeki (2007, s. 12) “beyaz”; farklı anlam alanlarındaki ‘cinsellik’ ve ‘ölüm’e aynı anda işaret etmekte, bu anlam alanlarıyla bağıntılı olarak kodlanmaktadır. Bu noktada artık “beyaz”ın ‘siyah karşıtı’ çekirdek anlambirimciği, neredeyse tümüyle askıya alınmış (gücülleşmek); bireysel kodlama sonucu üretilen ‘cinsellik’ ve ‘ölüm’ anlambirimcikleri edimleştirilmiştir.

Bir ara saptama olarak denebilir ki dilsel kodlamada sözcüğün çekirdek anlambirimcikleri daha yoğun olarak edimleşip diğer anlambirimcikleri güçleşirken

kültürel ve bireysel kodlamada bu bağıntı tersine dönmekte, sözcüğün bağlamsal anlambirimcikleri edimleşirken diğer anlambirimcikleri güçleşmektedir. Bir sözcük, tüm bağlamsal anlambirimciklerini aynı anda sunamaz. Burada yazınsal metnin bağlamı devreye girerek bağlamsal anlambirimciklerden yalnızca ilgili olanlarını edimleştirirken diğerlerini gücül konumda bırakmaya devam eder.

Bu noktada anlam üretimindeki bağlamsal anlambirimcikler ile anlam çözümlemesinde tespit edilen bağlamsal anlambirimciklerin aynı olup olmadığı sorusu, çalışmanın sınırlarını aşan bir sorun olarak durmaktadır. Açıklanırsa Cemal Süreya'nın "Gül" şiirindeki "beyaz"ın, şair tarafından hangi bağlamsal anlambirimciklerle kodlandığı bilinmemektedir. Bu bilinmezlik karşısında "beyaz"ın 'cinsellik' ve 'ölüm'le karşılaşması, değerlendirmesi güç bir çıkarımdır. Bu sorunsal, yazınsal metinlerde yazar/şairin varlığının ne denli dikkate alındığıyla ilgilidir. Bilindiği gibi yapısalcılık, göstergebilim ve alımlama estetiği gibi yaklaşımlar; sanatçıyı yok sayan ya da onu aşan ilkeler üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla yazınsal metnin üretimi sürecindeki anlambirimcik kodlamalarının, çözümleme sürecinde saptanan anlambirimciklere denk gelip gelmemesi çok önemli değildir. Anamlama, tıpkı anlam üretimi gibi, önünde sonunda bireysel bir edimdir.

Görülüyor ki her ne kadar sözcük düzeyinde anlambirimcikler ayırt edici işlevleriyle (Greimas, 1983, s. 37; Cruse, 2006, s. 162; Aksan, 2013, s. 77; Rifat, 2018, s. 24-25) öne çıksa da yazınsal metin düzeyinde anlam üreten anlambirimciklerin işlevi, sözcükleri ayırt etmenin ötesindedir. Bu düzeyde anlambirimcikler; daha çok anlamsal işlevler üstlenerek metnin ve metnin öğelerinin anamlanabilmesini, bunların anlamyükünün, anlamsal kuşatımlarının ortaya konabilmesini sağlar. Ancak anlamlamaya yönelik bu yoğunlaşma, anlambirimciklerin ayırt edici karakterini tümünden yok saymaz, saymamalıdır. Çünkü Saussure'ün (1998) ortaya koyduğu gibi anlam karşıtlıklardan oluşur. Dolayısıyla karşıtlıklar, metin içinde anlamı belirleyen öğelerdendir. Söz konusu karşıtlıkların saptanması ise metnin anlamlamasının daha doğru bir biçimde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Örneğin Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* (2018) romanındaki "konak" ve "daire" arasındaki anlamsal farklılıklar, anlambirimcikler aracılığıyla ortaya konabilir. "Konak"ın çekirdek anlambirimcikleri; Türkçe Sözlük'te (2011, s. 1470) belirtildiği üzere, /büyük ve gösterişli ev/, "daire"nin çekirdek anlambirimcikleri ise /oturulmuş kat/ odağında bir örüntü oluşturur. Dolayısıyla bu iki anlambirimcik arasında 'varsılık' bakımından bir karşıtlık ortaya çıkmakta; bu karşıtlık anlamı belirlemekte, anlamlamayı etkilemektedir.

Bu örnekten devinimle şu belirtilebilir: Anlambirimcikler, sözcükleri ayırt ettiği gibi aynı zamanda onların anlamsal bakımdan kesişimlerini de sunar. Sözelimi hem "konak" hem de "daire" /oturulmuş uzam/dır. Dolayısıyla anlambirimcikler, kimi yönlerden sözcükleri birbirine bağlarken kimi yönlerden de sözcükleri birbirlerinden ayırmaktadır. Anlamsal alan (İng. *semantic field*), kavramsal alan (İng. *conceptual field*) ya da sözlüksel alan (İng. *lexical field*) olarak nitelenen şey, anlambirimciklerin birleştirici yönüne gönderimde bulunur. "Konak", "villa", "yalı", "ev", "apartman", "daire", "gecekondu" sözcükleri kimi yönlerden benzeşir, kimi yönlerden ayrışır. Bu benzeşme ve ayrışma anlambirimcikler ile olur. Benzeşmeyi sağlayan, sözcüklerin kesişim kümesini oluşturan anlambirimciklere üreysel anlambirimcik (İng. *generic seme*) adı verilir. Sözcüklerin ayrışmasını sağlayan anlambirimciklere ise özgül anlambirimcik (İng. *specific seme*) denir. Rastier (1997, 2012) üreysel anlambirimciklere sınıfbirim (İng. *classeme*), özgül anlambirimciklere ise kavrambirim (İng. *semanteme*) demektedir. Dolayısıyla Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* romanındaki uzamlar arasındaki farkı sağlayan özgül anlambirimciklerin yani kavrambirimlerin anlatının çözümlenmesinde dikkate alınması gerekmektedir.

Yazınsal metni var eden sözcükler; bu kodlama türlerine ve kullanımındaki anlamına (bağlam) göre çeşitli anlamlarla kuşatılır, bu anlamlarla yüklenir (İng. *semantic investment*). Sözcükler, anlamsal kuşatımlarla, çekirdek ve bağlamsal anlambirimcikleri aynı anda üstlenebilir. Ancak sözcelemede (İng. *enunciation*) bu anlambirimciklerden bazıları edimleşir. Edimleşmeyen diğer anlambirimcikler, gücül durumda kalmaya devam eder. Söz konusu anlambirimciklerin sayısı kesinleştirilemez. Çünkü dil canlı ve devingen bir karakterdedir. İnsan ve toplumlar; sürekli olarak kodlamaya, anlam/anlambirimcik üretmeye devam ederler. Dolayısıyla sözcüklerin, kaç farklı anlambirimcik taşıdığını söylemek ne olasıdır ne de bilimseldir. Bu sayısal belirsizliğe karşın sözcüklerin taşıdığı çekirdek ve bağlamsal anlambirimciklerin tümünü aynı anda nitelemek mümkündür. Bir sözcüğün gösterilen yönünü oluşturan anlambirimciklerin tümüne anlambirimcik demeti (İng. *sememe*) adı verilir (Rastier, 1997, s. 34; Vardar vd. 2002, s. 20; Hébert, 2020, s. 145). Gösterilmek ise edimleştirilmek anlamına gelir. Bir bağlam içinde gösterilen/edimleştirilen anlambirimciklere anlambirimcik demeti adı verilir. Winfried Nöth (1990, s. 317), Bronwen Martin ve Felizitas Ringham (2000, s. 80, 115) gibi bilginler de bu konuda aynı yaklaşımı gösterir.

Anlambirimcik demeti, anlambirimciklerle üretilen kavramlardan biridir. Bu demet, bir sözcüğün anlamyükünü oluşturan anlambirimcikler dizisine verilen addır. Örneğin Cemal Süreya'nın şiirinde “beyaz” renginin sunduğu çekirdek ve bağlamsal anlambirimcikler kısaca şöyle sıralanabilir: /siyah karşıtı/ + /renk/ + /cinsellik/ + /ölüm/ + ... Bu anlambirimciklerin sayısı, kodlama türüne göre değişebilir. Sözü edilen, şiirin bağlamı içinde edimleşen bu anlambirimciklerin tamamı, “beyaz” göstergesinin anlambirimcik demetini sunar. Bu noktada Bernard Pottier'in anlambirimcik demeti konusundaki yaklaşımını izlemekte, Greimas ve Courtés'in anlayışından ayrılmaktayız. Greimas ve Courtés (1982, s. 279-280), anlambirimcik demetinin günlük dilin, bir sözcüğün “geçerli” ya da “belirli anlam”ı olarak nitelediği şeyle ilgili olduğunu söyler. Böylece anlambirimcik demetini çekirdek anlambirimciklerin dökümü olarak kabul ederler. Oysa düşüncemize göre anlambirimcik demeti, sözcüğün bir bağlam içinde taşıdığı çekirdek ve bağlamsal anlambirimciklerin tümünü kapsar. Bu yönüyle anlambirimcik demeti; çekirdek ya da bağlamsal anlambirimciklerinin edimleştirilmesinden dolayı bir sözcüğün gösterileni, içeriğinin tözü konumundadır.

Yazınsal metnin bir parçası olan sözcüğe ait anlambirimcik demeti, gücül durumdaki anlambirimcikleri kapsamaz. Sözgelimi “kahvaltı” sözcüğünün çekirdek anlambirimciği /sabah yemeği/⁷dir. Çekirdek anlambirimcikler, sözlükler aracılığıyla ilgili sözcüğün tanımına bakılarak bulunabilir. Ancak sözlükteki tanım ve açıklamaları da aşabilecek birtakım bağlamsal anlambirimciklerden de bahsedilebilir. /Yüceltme/, /değer verme/, /mutluluk/, /üzüntü/, /yalnızlık/, /keder/ vb. anlambirimcikler, bağlama ve kodlamaya göre “kahvaltı”ya atfedilen anlam ve değerler olabilir. Hatta “kahvaltı”ya yüklenecek anlamların sınırsızlığından bile söz edilebilir. Bu dökümdeki anlambirimciklerden yalnızca metnin/bağlamın işaret ettiği anlambirimcikler edimleşir, diğerleri gücül olarak kalır. Edimleşen anlambirimcikler de anlambirimcik demetini üretir. Bu noktada Cemal Süreya'nın “Kahvaltı” (2007, s. 133) şiiri incelenebilir:

Yemek yemek üstüne ne düşünürsünüz bilmem

Ama kahvaltının mutlulukla bir ilgisi olmalı

Şairin ürettiği bağlam, kahvaltının /sabah yemeği/ çekirdek anlambirimciğini aşmış durumdadır. Burada şairin psikolojisi ve/veya yaşantılarından devinimle “kahvaltı” göstergesine sözlüklerde yer almayan anlambirimcikler eklenmiştir. Başka bir deyişle

⁷ Anlambirimcik ve yerdeşlikler, iki eğik çizgi (/ /) arasında gösterilmiştir.

“kahvaltı” sözcüğü bireysel olarak kodlanmıştır. Bu kodlama, bağlamsal anlambirimcilerle gerçekleşmiştir. Edimleşen ve anlambirimcik demetini oluşturan; /mutluluk/, /huzur/, /dinginlik/ vb. bağlamsal anlambirimcilerdir. Gücül kalanlar ise sonsuzdur. Çünkü bir başka şiirde, metinde ve bağlamda “kahvaltı” bambaşka kodlamalarla, çok değişik anlambirimcilerle kuşatılabilir. Bu durumda şunu söylemek olasıdır: Nasıl ki içeriğin tözünü sınırlandırmak ve bu tözün dökümünü yapmak olanaksızsa aynı olanaksızlık, anlambirimcilerin gücülleştiği döküm için de geçerlidir. Çünkü gücül anlambirimciler, dilin tüm olanaklarını kapsar.

İçeriğin tözünde pek çok farklı kavramdan söz edilse de asıl kurucu öge anlambirimciktir. Anlambirimciler, içeriğin tözünün en önemli ögesidir. Anlambirimciksiz bir içerik tözünden söz edilemez. Anlambirimciler; bu önemini terimler bakımından kurucu öge olmasının yanı sıra anlamı üreten etmenlerden biri olması, anlamsal tutarlığı sağlaması, böylece anlamlamayı olanaklı kılmasıyla da kazanmaktadır. Anlambirimciğin anlamın oluşumu ve çözümlenebilmesi için sunduğu en değerli özelliklerden biri tutarlıkla (İng. *coherence*) ilgilidir. Tutarlık, yazınsal metinlerde anlamın var olabilmemesinin koşuludur. Çünkü sözcükler, ancak belli bir mantıksal kapsam içinde bir araya gelerek eklenilebilir. Günlük dildeki konuşmalar; belli kurallar, yapılar dâhilinde gerçekleşirken tutarlığını bu kural ve yapılarla olan girişik ilişkisiyle sağlamaktadır. Aynı durum, yazınsal metinlerde de geçerlidir. Söz konusu tutarlığa dikkat edilmemesi, yazınsal metnin “anlamsız” olarak değerlendirilmesine yol açabilir. Özellikle İkinci Yeni şairlerince yazılan şiirlerin “anlamsızlık” tartışmasına açılması ve bu şiirlerde “anlamsızlık”ın sorgulanması, metnin tutarlık boyutuyla da ilgilidir.

Tutarlığı üreten anlambirimciktir. İzleklerin taşıyıcısı ve kodlayıcısı durumundaki anlambirimciler, yazınsal metnin mümkün olduğunca her yanına yayılır. Böylece sözcükler, gizil ya da açık bir şekilde, derin yapıdaki tözün, izleğin temsilcisi olur. Ancak her sözcük; bağlamdan bağımsız olarak çok farklı anlambirimcilerle donanabilir, farklı anlambirimcik demetlerine sahip olabilir. Martinet’in (1998, s. 225) aynı bağlam içindeki sözcükler ve dolayısıyla anlambirimciler arasında “anlamsal çekim” olduğu yönündeki saptaması, yazınsal metinlerin değerlendirilmesinde bir ilke olarak kabul edilmelidir. Bu ilke, bir bağlam içindeki sözcüklerin anlamlamasında bir yörünge çizecektir. Yazınsal metinlerin üretilmesi ve çözümlenmesi, bu yörünge uyarınca olur. Buna göre sözcükler arasındaki anlamsal çekim izlenmelidir. Bu izlem, yazınsal metin boyunca yinelenen anlambirimciler aracılığıyla gerçekleşir. Yinelenen anlambirimciler ise yerdeşliği (İng. *isotopy*) üretir.

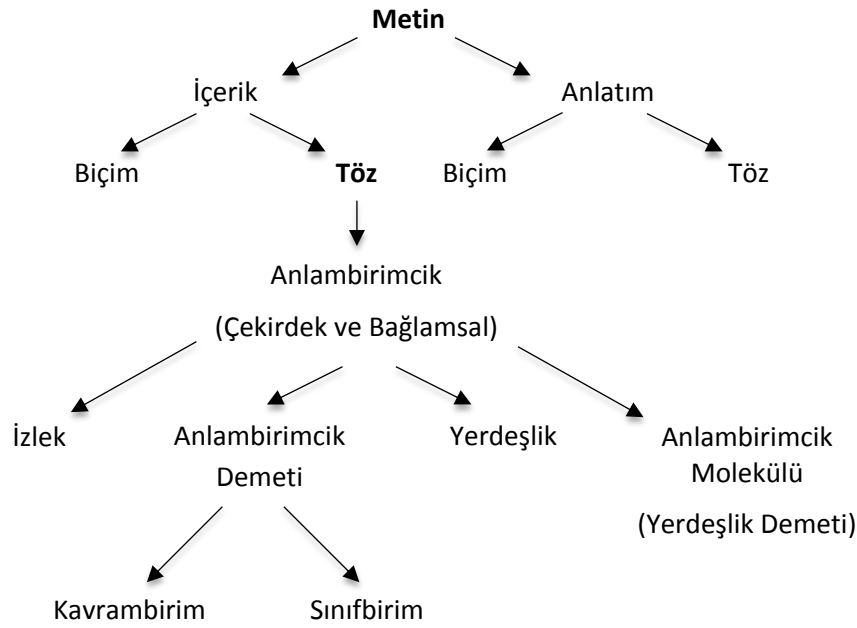
Yerdeşlik, içeriğin tözünün oldukça değerli ve kullanışlı kavramlarından biridir. Yerdeşlikler, içeriğin tözü sınırında belirtilirse, anlambirimcilerin tekrarı sonucu üretilir. Yazınsal metinler ve ona bağlı anlamlar, yerdeşliklerin katkısıyla bir tutarlık kazandırılarak üretilebilir. Aksi takdirde bu metinler ve ona bağlı anlamlar üretilemez. Yazınsal metinler, tutarlığın ve yerdeşliğin sanatsal örneklerini sunar. Örneğin Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Duranla Durmayan” (2011, s. 397) şiiri, yerdeşlik bakımından ele alınabilir:

<i>Ben duruyordum</i>	→	/durmak/ anlambirimciği
<i>Rüzgâr esiyordu</i>	→	/devinim/ anlambirimciği
<i>Ben duruyordum</i>	→	/durmak/ anlambirimciği
<i>Yağmur yağıyordu.</i>	→	/devinim/ anlambirimciği
<i>Ben duruyordum</i>	→	/durmak/ anlambirimciği
<i>Kuşlar uçuyordu</i>	→	/devinim/ anlambirimciği
<i>Ben duruyordum</i>	→	/durmak/ anlambirimciği
<i>Benden başka her şey</i>		
<i>Kımıl</i>	→	/devinim/ anlambirimciği
<i>Kımıl</i>	→	/devinim/ anlambirimciği
<i>Kımıldanıyordu</i>	→	/devinim/ anlambirimciği

Bir, üç, beş ve yedinci dizeler öznenin kendisiyle ilgili bir durağanlık durumu anlatır. Tekrarlı birimlerden oluşan bu dizeler, /durmak/ yerdeşliğini sunar. Diğer dizeler ise karşıt bir anlam taşımaktadır. Buna göre iki, dört, altı, dokuz, on ve on birinci dizeler /devinim/ yerdeşliğini sunmaktadır. Dolayısıyla bu şiir, yinelediği anlambirimciklerle yani yerdeşliklerle /durmak/ ve /devinim/ anlam ekseninde üretilmiştir. Şiirin izleği ve anlamlaması da doğrudan doğruya bu yerdeşliklere ve yerdeşlikler arasındaki anlam ilişkilerine bağlıdır. Bu ilişkiler, içeriğin biçiminde incelenir. Burada anlamın bağıntıları, sözdizimsel dönüşümleri, göstergebilimsel dörtgen üzerinde görsel olarak ortaya konur.

Aynı şiir üzerinde içeriğin tözünde üretilen bir başka kavram olan anlambirimcik molekülü de açıklanabilir. Anlambirimcikler, aynı anda birden fazla çeşitte tekrara girebilir. Yukarıdaki şiirde /ben/ ve /o/ (insan dışı) öznelerinin yinelenildiği görülebilir. Birden fazla anlambirimciğin yinelenmesine anlambirimcik molekülü (İng. *semic molecule*) adı verilir (Hébert, 2020, s. 148). Anlambirimcik molekülüleri, yerdeşlikten bağımsız değildir. Aksine çok yakın bir ilişkiye sahip olduğu için anlambirimcik molekülüne, Hébert’in (2020, s. 148) de katıldığı biçimde, yerdeşlik demeti (İng. *isotopic bundle*) adı verilebilir. /Ben/ ve /o/ özneleri, yinelenen anlambirimcikler olarak yerdeşlik grubuna dâhil olabilir. Böylece bu şiirin, /ben/ + /durmak/ yerdeşlik demetinin, /o/ + /devinim/ yerdeşlik demetiyle karşıtlaşarak bir anlam eksenini oluşturduğu ve şiirin izleğinin bu eksene bağlı olduğu söylenebilir.

Tüm bu tanımlayıcı, açıklayıcı ve örneklendirici aşamaların ardından içeriğin tözüne ilişkin ulaşılan bir sonuç olması adına, aşağıdaki gibi önsel (a priori) bir çizge ortaya koymak olasıdır:

Tablo 2: Yazınsal Metinlerde İçeriğin Tözüne İlişkin Yapı

Yazınsal metinlerin içerik ve anlatım düzlemlerine ayrılması, bu düzlemlerin daha sonrasında biçim ve töz olarak bölümlenmesi Hjelmslev (1969) tarafından önerilmiştir. Buna ek olarak çalışma kapsamında daha çok anlambilimsel çalışmaların odağındaki içeriğin tözü üzerine bir sınıflandırma önerisinde bulunulmuştur. Buna göre içeriğin tözü anlambirimciklerden oluşur. Anlambirimcikler; kurucu ve üretici bir öge olarak izlekleri, anlambirimcik demetlerini, yerdeşlikleri ve yerdeşlik demetlerini yani anlambirimcik moleküllerini üretir. Bu kavramlar, içeriğin tözünde ve anlambirimciğin kapsamında yer alan kavramlardır. Çünkü bu kavramlar, yalnızca anlambirimcikler aracılığıyla var olabilir. Kuşkusuz, bu sınıflandırmanın geliştirilmesi gerekir. Sözelimi yerdeşlik, Greimas ve Courtés'in (1982, s. 163-164) ve Rastier'in (2012) önerdiği yerdeşlik türleriyle derinleştirilebilir. Yapılabilirse çizgeye üreysel anlambirimcik türleri olan küçük-üreysel (İng. *microgeneric*), orta-üreysel (İng. *mesogeneric*) ve büyük-üreysel (İng. *macrogeneric*) anlambirimcikler de eklenebilir. Halkbilim çalışmalarının odak terimlerinden olan ancak yapısalcılıkla ilişkisinde belli sorunları bulunan motif terimi, bu sınıflandırmaya -eğer var olan sorunlar aşılabilirse- yerleştirilebilir. Dolayısıyla bir öneri niteliğinde hazırlanan bu çizge, alanın takipçileri tarafından tartışılması adına alanyazına sunulmuştur. Anlam çok zor bir kavramdır. Onun sınırlarını çizmek, yapısını ortaya koymak araştırılması gereken konulardandır. Bu tür araştırmalara devam etmek gerekir. Ancak yapılacak yeni çalışmalarda metin düzeyinde kalınmaya dikkat edilmesi ve konunun sözcükbilim düzeyine indirgenmemesi kritik olacaktır.

Sonuç

Yazınsal metinler, bir gösterge olarak, anlatım ve içerik düzlemlerine sahiptir. Anlatım metnin göstereni; içerik ise metnin gösterilenidir. Bu iki düzlem, biçim ve töz olarak ikiye ayrılır. İçeriğin tözü anlamlar üretir ve ürettiği anlamlarla metni kuşatır. Metnin her yanında içeriğin tözüne dair ipuçları yakalamak mümkündür. İçeriğin tözü, metnin en soyut ve derin yapısında yer alır. Burası anlam üretiminin başlangıç noktası, anlam çözümlemesinin ise son noktasıdır.

Anlamın öncelendiği bu çalışmada içeriğin tözünün yapısı oluşturulmuştur. Bu yapının kurucu ögesi anlambirimciktir. Anlambirimcikler, metni ve sözcükleri kodlayan sözcükten daha küçük anlamsal bileşenlerdir. Bir sözcük, çekirdek ve bağlamsal anlambirimciklere sahip olabilir. Çekirdek anlambirimcikler sözcüğün temel anlamıyla, bağlamsal anlambirimcikler sözcüğün yan anlamlarıyla ilişkilidir. Bu anlambirimcikler bir metinde aynı anda edimleşmez. Bir kısmı edimleşirken bir kısmı gücül kalır. Edimleşen anlambirimciklerin oluşturduğu demete anlambirimcik demeti denir.

Yazınsal metinler, anlam üreten bir yapı olarak tutarlılığa gereksinim duyar. Tutarlılığı sağlayan etmenlerin başında ise anlambirimciklerin yinelenmesi gelir. Bir metinde anlambirimciklerin yinelenmesiyle yerdeşlik oluşur. Yerdeşlikler, okuyucuyu ve/veya çözümleyiciyi metnin izleğine götürür. Ancak bir metin, aynı anda pek çok anlambirimcigi birden yineleyebilir. Bu durumda bir anlambirimcik molekülü yani yerdeşlik demeti oluşur. Yerdeşlik ve yerdeşlik demeti, metnin anlam evrenini temsil eden önemli kavramlardır.

İçeriğin tözü; anlambirimcik, anlambirimcik demeti, izlek, yerdeşlik ve yerdeşlik demeti (anlambirimcik molekülü) çerçevesinde yapılandırılabilir. Buna göre anlambirimcik yapının kurucu ögesi, diğer terimler ise anlambirimcigin üretimleridir. Bu çalışmada anlambirimcik odağında içeriğin tözüne ilişkin görsel bir yapı oluşturulmuş, ilgili terimler yapı içinde anlamına ve işlevine uygun olarak konumlandırılmıştır.

Kısaltmalar

İng. İngilizce

KAYNAKÇA

- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKSAN, D. (2011). *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, D. (2013). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ANDAY, M. C. (2018). *Aylaklar*. İstanbul: Everest Yayınları.
- AYHAN, E. (2015). *Bütün Yort Savul'lar*. (ed. Birhan Keskin). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- CRUSE, A. (2006). *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- DUCROT, O. - T. TODOROV (1972). *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*. Paris: Seuil.
- EAGLETON, T. (2014). *Edebiyat Kuramı*. (çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ERKMAN AKERSON, F. (2016). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- EYÜBOĞLU, B. R. (2011). *Dol Karabakır Dol*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- EZİLER KIRAN, A. (2014). "Dilbilim, Anlambilim ve Edimbilim". *Turkish Studies*. IX/4: 719-729.
- FİLİZOK, R. (2001). *Anlam Analizine Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- GREIMAS, A. J. (1983). *Structural Semantics*. (çev. Daniele McDowell-Roland Schleifer-Alan Velie). Lincoln: University of Nebraska Press.

- GREIMAS, A. J. - J. COURTÉS (1982). *Semiotics and Language: An Analytical Dictionary*. (çev. Larry Crist-Daniel Patte-James Lee-Edward McMahon II-Gary Phillips-Michael Rengstorf). Bloomington: Indiana University Press.
- GÜNAY, V. D. (2020). *21. Yüzyılda Göstergibilim*. İstanbul: Papatya Bilim.
- HÉBERT, L. (2020). *An Introduction to Applied Semiotics, Tools for Text and Image Analysis*. (çev. Julie Tabler). New York: Routledge.
- HJELMSLEV, L. (1969). *Prolegomena to a Theory of Language*. (çev. Francis J. Whitfield). Madison: The University of Wisconsin Press.
- KANIK, O. V. (2006). *Bütün Şiirleri*. (çev. Onca Tapınç). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MARTIN, B. - F. RINGHAM (2000). *Dictionary of Semiotics*. London and Newyork: Cassell.
- MARTINET, A. (1998). *İşlevsel Genel Dilbilim*. (çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- NÖTH, W. (1990). *Hand of Semiotics*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- RASTIER, F. (1997). *Meaning and Textuality*. (çev. Frank Collins-Paul Perron). Toronto: University of Toronto Press.
- RASTIER, F. (2012). *Sémantique Interprétative*. Paris: Presses Universitaires de France.
- RİFAT, M. (2018). *Açıklamalı Göstergibilim Sözlüğü*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- SAUSSURE, F. de (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. (çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- SÜREYA, C. (2007). *Sevda Sözleri*. (ed. Selahattin Özpallabıyıklar). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TANYERİ, K. (2022). "Göstergibilimsel Çözümlemede Yörünge Değişikliği Olası mı?". *7th International Zeugma Conference on Scientific Researches* (21-23 Ocak 2022). Gaziantep: IKSAD Global Publishing House: II: 351-356.
- UZDU YILDIZ, F. (2021). "Yazın, Göstergibilim ve Yazınsal Göstergibilim". *Modern Türk Edebiyatı Yazınsal Göstergibilim Çözümlemeleri*. (ed. Funda Uzdu Yıldız). Muğla: Günce Yayınları: 9-14.
- VARDAR, B. vd. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- WEISS, P. - A. BURKS (1945). "Peirce's Sixty-Six Signs". *The Journal of Philosophy*. 42: 383-388.